

CONVERSIUNEA ACTULUI JURIDIC – O POSIBILĂ CONSECINȚĂ A NULITĂȚII

Ionel REGHINI*

Résumé: *La conversion de l'acte juridique – une possible conséquence de la nullité. L'analyse ci-dessous est concentrée avec priorité sur les quelques cas de conversion de l'acte juridique civil nul mis en évidence par la littérature juridique roumaine. L'auteur accorde plus d'attention aux aspects qui expliquent et justifient la conversion, considérée comme procédé ou comme technique juridique, et essaie d'établir ses repères et ses dépendances. En guise de conclusion: la conversion n'est autre chose qu'une possible conséquence de la nullité.*

Mots clefs: conversion formelle, conversion substantielle, nulité, act majeur, act mineur

Cuvinte cheie – conversiune formală, conversiune substanțială, nulitate, act major, act minor.

I. Preliminarii

1. **Noțiune.** Problemă, excepție, regulă sau chiar principiu, sunt calificările care, îndeobște, s-au dat conversiunii¹ actului juridic în literatura noastră de specialitate. Indiferent însă de calificarea preferată, de către un autor sau altul, conversiunea a fost și este invariabil examinată - de regulă numai în cadrul unor lucrări mai ample (cursuri, monografii, tratate) - în contextul nulității actelor juridice sau, mai exact, în contextul acelor cauze care înlătură sau cel puțin limitează efectele nulității unui act juridic civil, respectiv, efectele regulii “quod nullum est nullum producit effectum”. În orice caz, conversiunea actului juridic nu pare a fi un subiect asupra căruia literatura noastră de specialitate să se fi aplecat cu prea multă insistență, situație explicabilă, printre altele, și prin aceea că practica judiciară în materie nu este prea bogată.

În esență, s-a spus despre conversiune că ea constă fie în “înlocuirea actului nul cu un act valabil” fie în “considerarea manifestării de voință ca producătoare a efectelor unui anumit act juridic, chiar dacă nu este valabilă ca alt act juridic”, fie în “principiul potrivit căruia manifestarea unei voințe în cadrul unui act juridic nul poate valora, independent de soarta acelui act, ca alt act juridic”. Totodată, pentru a ilustra, mai pe înțeles, în ce anume constă conversiunea, s-a apreciat, cu titlu de

exemplu, că: „un contract de donație a unui autoturism, cu sarcina întreținerii pe viață a donatorului, nul ca donație pentru vicii de formă, ar putea fi convertit într-un contract de vânzare-cumpărare cu clauză de întreținere²; un contract de constituire cu titlu oneros a unui drept viager de uzufruct asupra unei case de locuit ar putea fi convertit într-un contract de închiriere; un contract de vânzare cumpărare a unui teren, nul pentru lipsa formei autentice cerute imperativ de lege, poate fi valabil ca simplă promisiune sinalagmatică de vânzare-cumpărare (antecontract) etc.”³

Și în doctrina franceză⁴ conversiunea este abordată, cu prioritate, în contextul nulității actului juridic, fiind, de regulă, denumită și conversiune prin reducere (reducere)⁵. Datorită funcției ei salvatoare, un act juridic nul – sugestiv denumit, uneori, **actul major** -, dar care îndeplinește cerințele de validitate prevăzute pentru un alt act juridic, producând un rezultat asemănător și conform intenției părților – denumit, la rândul lui, **actul minor**⁶ -, este, în această măsură, valid. Așadar, în cele din urmă, rostul conversiunii, asemenea celui al nulității parțiale, este acela de a salva ceea ce poate fi salvat dintr-un act juridic nul. De aceea, s-a și spus că, în cadrul teoriei nulităților, noțiunea de conversiune, „este pe plan calitativ ceea ce noțiunea de nulitate parțială este pe plan cantitativ.”⁷

Din cele arătate se poate reține așadar că, în esență, acest „procedeu juridic”, denumit conversiune, implică întotdeauna două acte juridice, dintre care unul nul sau anulabil și, în consecință, lipsit de efecte - actul major - și un altul, în care se transformă (convertește) cel dintâi - actul minor⁸ -, valabil și producător de efecte. Prin urmare, ideea de transformare a actului juridic nul într-un alt act, care nu exista anterior, pare să fie, cel puțin la prima vedere, substanța conversiunii, așa cum, de altfel, sugerează și denumirea sa.

Practic însă, așa cum vom încerca să arătăm, în cele ce urmează, conversiunea nu înseamnă o transformare propriu-zisă a actului juridic nul într-un alt act juridic⁹, ci, mai degrabă o „exfoliere” a actului juridic nul, de natură să permită emergența unui alt act juridic, „ascuns” de acela care este declarat nul. Este vorba despre un act ascuns – deci nu despre un act secret ca în cazul simulației - deoarece, anterior declarării nulității, efectele specifice acestuia nu era nici necesar nici posibil să se producă, întrucât erau absorbite de efectele mai energice ale actului juridic declarat nul ulterior¹⁰. Așa fiind, ceea ce ne propunem este tocmai evidențierea acestui proces de „exfoliere” a actului nul, folosind ca exemple cazurile de conversiune reținute de doctrina și jurisprudența noastră, insistând, îndeosebi, asupra motivelor care îl justifică și a condiționărilor sale¹¹.

2. Un alt posibil înțeles. În doctrina franceză, conversiunii i se atribuie, uneori, și un înțeles mai amplu, ea fiind considerată ca „o tehnică juridică” care semnifică și permite trecerea (transformarea) unei situații juridice într-o altă situație juridică sau a unui act juridic în alt act juridic, ca de exemplu: transformarea separației de corp în divorț; transformarea contractului denumit *métayage*¹² într-un alt contract

denumit *fermage*¹³; transformarea uzufructului soțului supraviețuitor în rentă viageră (art. 759 și urm. C. civ. fr.) sau în capital (art. 761 C. civ. fr.); transformarea unei cambii incomplete în bilet la ordin¹⁴. Este vorba, în aceste cazuri și în altele asemănătoare, despre: schimbări operate în continuitatea sau durata unei situații originare; trecerea de la o stare de drept la alta; mutații care mijlocesc menținerea unei oarecare echivalențe sau permit substituirea unei modalități cu alta cât privește executarea drepturilor și obligațiilor sau chiar trecerea de la o instituție la alta¹⁵.

Care ar fi însă utilitatea practică sau teoretică a acceptării acestui înțeles larg al conversiunii? După părerea noastră, eventual, una de ordin terminologic, întrucât ar îngădui folosirea cuvântului conversiune pentru a desemna, poate uneori mai adecvat, diverse mutații care intervin în raporturile, actele sau situațiile juridice. Așa, spre pildă, art. 1858 C. civ. reglementează ceea ce, impropriu, se cheamă doctrinar „intervertirea posesiei”, sintagmă prin care se evocă în realitate nu transformarea (intervertirea) posesiei ci transformarea precarității (detenției) în posesie utilă¹⁶, aptă să ducă la dobândirea dreptului de proprietate prin uzucapiune. Este vorba așadar de o transformare calitativă a unei situații juridice care are mai degrabă semnificația unei convertiri decât aceea a unei intervertiri, acest din urmă cuvânt având doar semnificația schimbării (răsturnării) unei anumite ordini dintr-o serie dată de elemente, fără modificări de natură calitativă. Apoi, potrivit art. 1437 C. civ. „După expirarea termenului stipulat prin contractul de locațiune, dacă locatarul rămâne și este lăsat în posesie, atunci se consideră locațiunea ca reînnoită, efectele ei însă se regulează după dispozițiile articolului relativ la locațiunea fără termen.” Practic, această tacită relocațiune nu este altceva decât o conversiune, în înțeles larg, a locațiunii pe durată determinată, cu termen, într-o locațiune pe durată nedeterminată, fără termen. Este vorba așadar despre o transformare prin lege a unui anumit act juridic convenit expres de către părți și devenit ineficace ca urmare a împlinirii termenului, într-un alt act juridic acceptat tacit de către acestea. Șirul exemplelor ar putea continua¹⁷. Dar, această înșiruire nu ar face altceva decât să susțină construcția unei forme comune, conversiunea, pentru un fond nedefinit. Ca atare, domeniul în care conversiunii i s-a circumscris doctrinar o comunitate de condiționări și în care efectele specifice ei au o cauză comună, trebuie să rămână acela al nulității actului juridic¹⁸.

3. Starea legislativă. *Actualul Cod civil* nu conține nicio dispoziție expresă consacrată conversiunii, fie că avem în vedere înțelesul ei larg sau acela mai restrâns, care privește doar actele juridice nule și de care înțelegem să ne ocupăm în continuare. Ca atare, în dreptul nostru, inclusiv sub aspect terminologic¹⁹, conversiunea este, deocamdată, o creație doctrinară inspirată, pe de o parte, de legislația²⁰ și doctrina străină, pe de altă parte, susținută de unele texte ale Codului nostru civil (art. 978, art. 1172 și art. 923), precum și de o seamă de soluții ale practicii judiciare.

Noul Cod civil cuprinde două articole consacrate conversiunii. Este vorba despre art. 1260 și 1050. Primul dintre ele, reglementează cu valoare de principiu conversiunea contractului nul, dispunând că „(1) Un contract lovit de nulitate absolută va produce totuși efectele actului juridic pentru care sunt îndeplinite condițiile de fond și de formă prevăzute de lege. (2) Cu toate acestea, dispozițiile alin. (1) nu se aplică dacă intenția de a exclude aplicarea conversiunii este stipulată în contractul lovit de nulitate sau reiese, în chip neîndoielnic, din scopurile urmărite de părți la data încheierii contractului.” Cel de al doilea reglementează conversiunea formei testamentare dispunând că „Un testament nul din cauza unui viciu de formă produce efecte dacă îndeplinește condițiile prevăzute de lege pentru altă formă testamentară.”

Cele două prevederi nu vor înlătura însă utilitatea oricărei discuții teoretice pe marginea unei chestiuni care, chiar reglementată fiind, riscă să rămână înconjurată de o aură de ambiguitate, mai cu seamă că amintitele reglementări nu fac decât să transpună în texte de lege ceea ce - și atâta cât -, de principiu, este deja consacrat doctrinar și jurisprudențial sub imperiul actualului Cod civil.

4. Art. 978 C. civ. Acesta prevede că atunci când „o clauză este primitoare de două înțelesuri, ea se interpretează în sensul în care poate avea un efect, iar nu în acela ce n-ar putea produce nici unul.”²¹ Deși se subînțelege că textul se referă la interpretarea contractelor (actelor juridice) valabil încheiate, el lasă însă să se întrevadă intenția legiuitorului de a acorda preferință, în general, interpretărilor și soluțiilor judiciare care duc la menținerea actelor juridice și nu la desființarea lor.

Transpusă pe planul interpretării unui act juridic nevalabil, această dispoziție legală îngăduie concluzia că voinței juridice, valabil exprimate la încheierea unui act nul sau anulabil, trebuie să i se rețină acele efecte pe care ea le poate produce. Sau, altfel spus, voința valabil exprimată la încheierea unui act juridic este o realitate de care se poate ține seama și atunci când, din diverse motive, actul juridic nu este valabil²². Este o soluție rațională dar cu caracter de principiu, care susține numai rezultatul conversiunii, acela de a salva anumite efecte viabile ale actului juridic nul. Însă, actul juridic, fie el valabil, fie el ineficace, este o unitate în diversitate, ceea ce face ca o soluție unitară - în speță conversiunea -, cu consecințe și repere identice să poată avea motivații diferite. Care sunt însă acestea? Vom încerca să învederăm câteva dintre ele făcând apel la cazurile de conversiune reținute de doctrina noastră.

II Feluri și cazuri de conversiune

5. Conversiunea formală. Art. 1772 C. civ. Acesta prevede că „Actul care nu poate fi autentic din cauza necompetenței sau necapacității funcționarului, sau din lipsă de forme, este valabil ca scriptură sub semnătură privată dacă s-a iscălit de părțile contractante.” Textul art. 1772 consacră, practic, un caz particular de conversiune, a cărui aplicare se limitează la înscrisurile constatatoare (instrumentum)

ale diferitelor acte juridice (negotium) consensuale sau reale. Este vorba, în speță, doar despre o conversiune a actului, în înțelesul acestuia de înscris²³ - **conversiune formală** - și nu despre o conversiune a actului juridic însuși - **conversiune substanțială** -, distincție pe care o vom urma în continuare, cu precizarea că ceea ce am numit conversiune formală excede prevederile art. 1172, întrucât ea poate să privească atât forma *ad probationem* cât și forma *ad validitatem*.

5.1. Conversiunea formei *ad probationem*. O astfel de conversiune, rezultat al aplicării art. 1172 C. civ., găsește aplicare, spre pildă, atunci când părțile încheie în formă autentică, *ad probationem*, un act care, potrivit legii, este consensual, iar înscrisul autentic întocmit cu această ocazie este nul, din motive sau cauze ce țin de procedura autentificării ori competența agentului instrumentator. Rațiunea ei pare vădită și constă în aceea că, pe de o parte, în speță, actul juridic, fiind consensual, este valabil, pe de altă parte, înscrisul constatator este la rândul lui valabil, întrucât există atât suportul său material (înscrisul) în care se consemnează voința părților cât și semnătura acestora, care este unica cerință legală și generală de valabilitate a înscrisurilor sub semnătură privată.

O observație credem că se impune însă față de cele arătate, anume că, în realitate, nu avem de a face cu o transformare a înscrisului autentic – actul major - în înscris sub semnătură privată – actul minor -, fiindcă acesta din urmă exista, însă era „ascuns” de cel dintâi. Existența sa nu a fost însă necesar de a fi evidențiată, întrucât nu a prezentat utilitate, atâta vreme cât înscrisul autentic nu a fost declarat nul. Ca atare, practic, înlăturarea prin nulitate a celui dintâi a fost aceea care a scos la iveală pe cel de al doilea, sau, altfel spus, deși pare paradoxal, conversiunea apare ca un efect al nulității.

5.2. Conversiunea formei *ad validitatem*. Textul art. 1172 C.civ. privește, cu precădere, forma *ad probationem* și, ca atare, aplicarea lui nu pare să prezinte utilitate în situația actelor solemne, afară de cazul în care forma cerută de lege pentru valabilitatea actului este aceea a înscrisului sub semnătură privată, dar părțile îl încheie printr-un înscris autentic nul și de cazul în care legea admite, alternativ, fie forma înscrisului autentic fie aceea a înscrisului sub semnătură privată²⁴. Aplicarea lui a fost însă, uneori, extinsă cât privește testamentul, care, din punct de vedere al formei, „poate fi sau olograf, sau făcut prin act autentic, sau în formă mistică.” (art. 858 C. civ.).

Pentru ultimele două forme testamentare, doctrinar s-a admis, de regulă, că „testamentul autentic sau mistic, nul ca atare pentru vicii de formă, are valoare de testament olograf valabil dacă este scris în întregime datat și semnat de către testator” și, ca atare, s-a apreciat că suntem în prezența unui „caz de aplicare a principiului conversiunii actului juridic la formele testamentare.”²⁵ În același sens, practica judecătorească, a apreciat că o dispoziție testamentară cuprinsă într-un

înscris autenticat de către un agent instrumentator care nu avea în competență autentificarea testamentelor, poate avea valoare de testament olograf, dacă întrunește condițiile de formă prevăzute de lege²⁶.

Noul Cod civil consacră legislativ aceste soluții doctrinare și jurisprudențiale, întrucât la art. 1050, intitulat „Conversiunea formei testamentare”, dispune că „Un testament nul din cauza unui viciu de formă produce efecte dacă îndeplinește condițiile prevăzute de lege pentru altă formă testamentară.” Or, cum noul cod nu mai reglementează forma testamentului mistic, înseamnă că o problema conversiunii formei testamentare privește doar testamentul autentic și cel sub semnătură privată.

În sfârșit, o altă aplicație a conversiunii în materia formei testamentare poate fi semnalată în cazul „testamentului internațional”. Astfel potrivit, art. 1.2. din Legea uniformă asupra formei testamentului internațional, testamentul internațional nul datorită nerespectării unor cerințe specifice lui, poate fi valabil ca altă formă de testament, dacă întrunește cerințele impuse de lege pentru acesta.²⁷

După cum se poate observa, în cazul testamentului, ceea ce se convertește este doar forma acestuia, deci nu actul juridic însuși, deoarece testamentul nu se transformă într-un alt act juridic. Pe de altă parte, mai trebuie observat că formele testamentare au deopotrivă aceeași eficiență, deci sunt echivalente (echipolente). Așa fiind, ne putem întreba dacă, în speță, este vorba despre o conversiune sau despre o consecință a ceea ce se cheamă principiul echivalenței (echipolenței) formei²⁸? După părerea noastră, cele două noțiuni nu se exclud ci dimpotrivă se presupun, aceasta deoarece, în speță, este vorba de o conversiune care se motivează prin echivalența formelor și se realizează prin reducere (reducțiune), fiindcă, folosind o exprimare mai puțin riguroasă, am putea spune că, din punct de vedere al formei, testamentul autentic este „mai mult” decât cel olograf, așa cum, de altfel, înscrisul autentic este „mai mult” decât cel sub semnătură privată. De fapt, și cazul de conversiune formală prevăzut de actualul Cod civil, în art. 1172, este, în cele din urmă, tot o aplicare a aceluiași principiu. Aceasta deoarece, potrivit art. 1174 și 1176 C. civ., înscrisul autentic și cel sub semnătură privată au aceeași putere doveditoare în privința drepturilor și obligațiilor părților, iar potrivit art. 1191 C. civ. dovada actelor juridice care au un obiect cu o valoare mai mare de 250 lei se poate face „sau prin act autentic sau prin act sub semnătură privată”, ceea ce înseamnă că, din punct de vedere al utilității lor, cele două feluri de înscrisuri sunt, practic, echivalente.

În pofida acestei similitudini, așa cum am anticipat, conversiunea formei testamentare nu poate fi privită ca o simplă aplicație a art. 1172 C. civ., îndeosebi din două motive. În primul rând, art. 1172 privește, prioritar, forma ad probationem, în vreme ce în cazul testamentului este avută în vedere forma *ad validitatem*. În al doilea rând, conversiunea formei *ad probationem* operează și în cazul în care înscrisul autentic a fost redactat de agentul instrumentator și doar semnat de către părți, în vreme ce conversiunea formei testamentare operează doar atunci când înscrisul testamentar a fost redactat (scris) de mâna autorului, datat și semnat de acesta și autentificat de către agentul instrumentator, ceea ce, în esență, se întâmplă și în cazul testamentului mistic.

În sfârșit, se mai poate observa că în cazul formelor testamentare nulitatea privește doar încheierea de autentificare sau, după caz, actul de suprascriere. Ca atare, cel puțin în acest caz, conversiunea se apropie substanțial de nulitatea parțială. Ceea ce le deosebește însă este faptul că în situația în care intervine conversiunea actul (înscrisul) sau, după caz, actul juridic este supus unor mutații calitative, în vreme ce în situația unei nulități parțiale actul juridic este doar „amputat”, el rămânând, în esență, același²⁹.

6. Conversiunea actului juridic (substanțială).

6.1. Promisiunea sinalagmatică de vânzare-cumpărare. O concludentă aplicație a conversiunii s-a făcut, jurisprudențial și doctrinar, în materia contractului de vânzare-cumpărare privitor la terenuri. Abstracție făcând de evoluția legislației în acest domeniu³⁰, reținem doar faptul că prin excepție de la regula consensualismului, atât înainte de 1989 cât și după aceea, vânzarea terenurilor sau numai a anumitor categorii de terenuri a devenit un act solemn, deoarece s-a putut și se poate face valabil doar prin contracte încheiate în formă autentică. Fiind vorba despre o cerință de formă instituită pentru însăși valabilitatea actului de înstrăinare, sancțiunea care se impune, cu toate consecințele sale, este aceea a nulității absolute. Ca atare, un astfel de contract de vânzare-cumpărare, încheiat printr-un înscris sub semnătură privată, urmează să fie lipsit de orice efecte, iar, în măsura executării lui, părțile urmează să fie repuse în starea anterioară.

Contrar acestei soluții - am putea spune - tradiționale, practica judecătorească și cea mai mare parte a doctrinei au apreciat că un contract de vânzare-cumpărare încheiat printr-un înscris sub semnătură privată, nul pentru nerespectarea cerinței formei autentice, are valoare de antecontract sinalagmatic de vânzare-cumpărare. Altfel spus, din contractul de vânzare - actul major -, nul din lipsa formei cerute de lege, poate rezulta o promisiune valabilă de vânzare - actul minor-, desigur, în măsura în care admitem că promisiunea sinalagmatică de vânzare, spre deosebire de vânzare, nu presupune forma autentică pentru valabilitatea sa³¹. Este, sub aspect teoretic, un model de conversiune substanțială³² și, sub aspect practic, o soluție, în egală măsură, rațională și utilă. Cum poate fi însă ea explicată și justificată? Cel mai simplu ar fi să facem apel la voința prezumată a părților. Dar, voința prezumată a părților poate să apară ca un fundament al acestei conversiuni, fără a oferi vreo explicație cu privire la suportul ei „tehnic”. Or, tocmai acest aspect este acela care interesează. Nu mai putem reține de această dată, ca în cazul conversiunii formale ideea de echivalență, căci promisiunea de vânzare este, în mod vădit, „mai puțin” decât vânzarea. Putem însă face apel, după părerea noastră, la teoria formării progresive a contractului. Aceasta deoarece, așa cum convingător s-a argumentat, promisiunea sinalagmatică de contractare „se constituie într-o ipoteză de *formare progresivă atât a obiectului contactului final*, cât și a *consimțământului* la acesta, întrucât însăși fixarea în promisiune a conținutului vânzării presupune emiterea

consimțământului părților în acest sens”.³³ Așa fiind, promisiunea sinalagmatică de vânzare-cumpărare apare, în acest proces de formare progresivă a contractului, ca fiind o ultimă etapă înaintea formării contractului propriu-zis. Pentru a fi valabilă, promisiunea de vânzare implică acordul de voințe al părților asupra lucrului vândut și a prețului, elementele esențiale ale oricărei vânzări. Ca atare, atunci când vânzarea este solemnă, ceea ce lipsește, de regulă³⁴, promisiunii pentru fi vânzare desăvârșită, este tocmai forma prin care se realizează solemnitatea. Or, dacă ceea ce determină nulitatea vânzării este lipsa formei, iar forma privește doar vânzarea, nu și ceea ce precede și pregătește vânzarea, pare firesc ca efectele nulității să se limiteze la vânzare, împiedicând sau desființând doar consecințele specifice acesteia, ca de exemplu transferul proprietății.

Exemplul promisiunii de vânzare ilustrează semnificativ, după părerea noastră, faptul că este, în bună măsură, impropriu ca în situația conversiunii să vorbim despre transformarea unui act juridic nul într-un act juridic valabil. Conversiunea poate fi privită ca o transformare doar prin rezultatul ei. La acest rezultat se ajunge însă, întotdeauna, la fel ca în exemplul nostru, adică, pe de o parte, prin constatarea nulității unui act juridic și, pe de altă parte, prin scoaterea la iveală a ceea ce înainte de constatarea nulității acestuia era ascuns sub „veșmintele” sale, fie că este vorba de o promisiune de contract, ca în cazul nostru, fie că este vorba despre mai puțin de atât. Aceasta deoarece, urmând aceeași linie de gândire, doctrinar, s-a evidențiat, spre pildă, posibilitatea ca unele contracte „definitive” să fie **descalificate** în acorduri de negociere pentru lipsa unui element esențial, iar paradigma unor astfel de acorduri este tocmai „promisiunea sinalagmatică de vânzare-cumpărare” în care prețul nu este fixat sau în care se specifică doar că se vând bunuri de un anumit tip (de exemplu „automobile”) fără a se arăta marca și câte anume³⁵. La prima vedere, de această dată pare să fie vorba despre un alt procedeu decât conversiunea, și anume despre descalificare. În realitate însă ambele noțiuni par să acopere aceeași realitate, întrucât în finalul expunerii, autorul citat concluzionează în sensul că „nu orice contract nul pentru lipsa unui element esențial este susceptibil de a fi convertit (s.n.) într-o convenție de negociere, ci numai acela în care *intenția comună a părților* permite o atare construcție”³⁶.

6.2. Un caz aparent de conversiune - art. 923 C. civ. Potrivit art. 923 C. civ. „Orice înstrăinare a obiectului legatului, făcută cu orice mod sau condiție, revocă legatul pentru tot ce s-a înstrăinat, chiar când înstrăinarea va fi nulă, sau când obiectul legat va fi reintrat în starea testatorului.” O bună parte a literaturii noastre apreciază că această prevedere instituie un caz legal de conversiune, întrucât actul juridic de înstrăinare, care este un contract, lipsit de eficacitate datorită nulității, se preschimbă într-un act juridic unilateral de revocare a legatului cu titlu particular. Întrucât nulitatea și, asemenea ei, conversiunea nu mai afectează doar forma actului juridic ci actul juridic însuși, s-a apreciat că suntem în prezența

unei conversiuni substanțiale. Mai mult, pentru identitate de rațiune, aceeași autori consideră ca soluția promovată de legiuitor cât privește revocarea legatelor se poate aplica și în cazul acceptării succesiunii, în sensul că înstrăinarea unui bun succesoral are valoare de acceptare tacită a succesiunii (art. 689 și 691 C. civ) chiar și atunci când actul de înstrăinare este nul³⁷.

O altă parte a literaturii, mai circumspectă, evită să menționeze aceste două situații printre cazurile de conversiune, preferând să vorbească despre efecte legale ale manifestării de voință valabil exprimate cu ocazia încheierii actului juridic nul³⁸, unii autori considerând, chiar, că aceste efecte se produc doar atunci când actul de înstrăinare este nul pentru nerespectarea formei prevăzute de lege *ad validitatem*.

În sfârșit, alți autori se limitează să aprecieze că în cazul revocării tacite a legatului și, respectiv, a acceptării tacite a succesiunii prin încheierea unor acte de dispoziție sancționate cu nulitate, ceea ce interesează este intenția de a revoca legatul (voința revocatorie) sau, după caz, de a accepta succesiunea³⁹. Fără îndoială că ceea ce interesează este intenția de a revoca legatul sau de a accepta succesiunea, dar, această intenție, exteriorizată și producătoare de efecte juridice, nu poate exista ca și categorie juridică distinctă de actele juridice și faptele juridice. Ca atare ea se materializează într-un act juridic unilateral de revocare a legatului sau, după caz, de acceptare a succesiunii. Or, din punct de vedere al analizei pe care o facem, interesează să stabilim cum și de ce anume această intenție (voință) exprimată într-un act juridic lipsit în totalitate de eficacitate – actul de înstrăinare - este totuși producătoare de efecte juridice, în calitate de act juridic unilateral, fiindcă, în mod normal, așa cum nulitatea unui act juridic are drept consecință nulitatea actelor accesorii și a celor subsecvente, tot astfel, ea ar trebui să aibă drept consecință și nulitatea actelor concomitente, organic legate de actul nul. Ca atare, după o logică elementară, nulitatea înstrăinării ar trebui să aibă ca efect nulitatea revocării legatului și, pe cale de consecință, datorită retroactivității efectelor nulității, reactivarea legatului, cu atât mai mult cu cât, în urma constatării nulității actului de înstrăinare, bunul înstrăinat rămâne sau, dacă este cazul, revine în patrimoniul înstrăinătorului, ceea ce face ca executarea legatului să fie posibilă.

Cum se justifică și se explică această soluție de excepție promovată de art. 923 C. civ. în privința revocării legatului și extinsă, pentru identitate de rațiune, la acceptarea succesiunii? Desigur că cea mai simplă justificare ar fi invocarea faptului că așa prevede legea, ceea ce este adevărat doar în cazul revocării legatului, nu și în acela al acceptării tacite a succesiunii. Dar și în cazul revocării legatului, pe de o parte, rezolvarea ar fi fost aceeași și în lipsa unei dispoziții legale, pe de altă parte, legea permite această soluție însă nu o impune, întrucât validarea voinței revocatorii nu se face de drept ci presupune, dacă există neînțelegere, intervenția instanței, care va dispune nulitatea actului de înstrăinare și va **constata** existența valabilă a actului revocatoriu de la data încheierii actului de înstrăinare, cât și faptul că efectele acestuia s-au produs tot de la această dată. Prin urmare, actul de

revocare a legatului nu ia ființă din momentul declarării nulității actului de înstrăinare și nici efectele sale nu se produc doar din acest moment. Așa fiind, obiecția majoră care se poate aduce celor ce susțin că în cazurile examinate am fi în prezența unei conversiuni este aceea că actul considerat minor - în speță, revocarea legatului ori acceptarea succesiunii – ar trebui să producă efecte doar atunci când și din momentul în care se constată nulitatea actului major, în speță, nulitatea înstrăinării. Or, în situația revocării legatului și a acceptării succesiunii ca urmare a înstrăinării bunului, efectele acestora se produc și sunt aceleași, de la momentul încheierii actului de înstrăinare, atât atunci când acesta este valabil cât și atunci când acesta este nul.

Examinând mai atent cele două presupuse cazuri de conversiune, putem observa o trăsătură comună a lor și anume bivalența voinței exprimate cu ocazia încheierii actului de înstrăinare. Aceasta conduce la formarea concomitentă a două acte juridice - actul de înstrăinare și actul revocatoriu sau, după caz, actul de acceptare a succesiunii - care produc efecte diferite, din același moment sau din momente diferite. Astfel, spre pildă, dacă se face o vânzare simplă a bunului ce formează obiectul legatului, efectul revocatoriu și cel translativ de proprietate se produc deodată, în momentul încheierii vânzării. În schimb, dacă vânzarea este afectată de o condiție suspensivă efectul revocatoriu se produce tot de la data încheierii vânzării în vreme ce efectele vânzării se produc la data realizării condiției. Este vorba așadar despre două acte conexe, care au ca sursă aceeași manifestare de voință și se formează concomitent, fără ca însă vreunul dintre ele să fie accesoriul celuilalt, astfel încât să-și găsească aplicare regula *accessorium sequitur principale*. Așa fiind, se explică de ce ineficacitatea înstrăinării, ca urmare a nulității, rezoluțiunii, etc. nu se răsfrânge și asupra revocării⁴⁰. Nu este însă exclus ca cele două acte să aibă o cauză de nulitate comună ca, de exemplu, incapacitatea înstrăinătorului ori lipsa de discernământ a acestuia, caz în care ambele vor fi lipsite de eficacitate. În consecință, supraviețuirea actului revocatoriu nu credem că trebuie privită cu resemnare ca un efect al aplicării unei prevederi legale, deoarece rezultatul ar fi fi același și în lipsa acestei prevederi, la fel cum nu trebuie pusă pe seama conversiunii fiindcă, în speță, cel puțin din motivul arătat, nu are loc o conversiune.

III Repere și condiționări

În situația conversiunii formale lucrurile par să fie suficient de clare, atâta vreme cât în cazul formei *ad probationem* avem de a face doar cu convertirea înscrisului autentic în înscris sub semnătură privată, iar în cazul formei *ad validitatem* conversiunea nu operează decât în cazul formelor echivalente. În cazul conversiunii substanțiale însă, stabilirea unor repere și condiționări, precum și evidențierea câtorva delimitări, par a fi necesare.

7. Felul nulității

7.1. Nulitate absolută sau/și nulitate relativă? Știut fiind că nulitatea produce aceleași efecte, indiferent dacă ea este absolută sau relativă, s-ar părea că putem vorbi despre conversiune în cazul ambelor feluri de nulitate.

Așa cum am arătat însă, *actul minor* își are sorginea în *actul major*, elementul lor comun fiind, în cele din urmă, voința valabil exprimată a părților sau a autorului actului juridic major. Ca atare, problema conversiunii nu se poate pune atunci când manifestarea de voință nu este valabilă, întrucât provine de la o persoană necapabilă ori lipsită de discernământ, sau este rezultatul unor vicii de consimțământ⁴¹. Or, fără a fi singurele, împrejurările enumerate sunt printre principalele cauze de nulitate relativă. Este ceea ce, probabil, explică fermitatea cu care autorii Noului Cod civil au tranșat reglementarea conversiunii, stabilind expres, la art. 1260, că numai un act sancționat cu nulitate absolută este susceptibil de conversiune.

Soluția adoptată de noul Cod civil pare a fi totuși excesivă. Aceasta deoarece există destule cazuri de nulitate relativă în care voința exprimată la încheierea actului juridic este valabilă, dar prin încheierea actului se înfrânge o dispoziție legală care ocrotește un interes particular și, ca atare, actul este sancționat cu nulitate relativă. Desigur că, în cazul nulității relative, recursul la conversiune devine uneori inutil, ca de exemplu atunci când actul de înstrăinare este confirmat, ori termenul de prescripție al acțiunii în anulare se împlinește. Însă, atunci când actul este desființat ca urmare a pronunțării nulității lui relative, pentru alte cauze decât acelea care țin de capacitatea ori de consimțământul părților, nimic nu pare să se opună în calea realizării efectelor specifice conversiunii, respectiv, degajarea și punerea în valoare a actului minor⁴². În acest sens, spre pildă, atât în doctrina noastră mai veche⁴³ cât și într-o lucrare mai recentă⁴⁴ s-a sugerat că în cazul în care, în pofida prevederilor art. 35 C. fam., unul dintre soți înstrăinează sau grevează, fără consimțământul celuilalt soț un imobil bun comun, această înstrăinare, deși sancționată de nulitate relativă, ar putea constitui o convenție prin care s-ar înfăptui o promisiune de vânzare, ce ar cuprinde obligația soțului respectiv, de a obține consimțământul celuilalt soț, desăvârșind astfel vânzarea prin întrunirea consimțământului ambilor soți.

Pe de altă parte, cerința nulității absolute, prevăzută de art.1260 (1) din noul Cod civil pare să nu fie în deplin acord cu prevederea din art. 1252, care instituie o prezumție de nulitate relativă, dispunând că „În cazurile în care natura nulității nu este determinată ori nu reiese în chip neîndoielnic din lege, contractul este lovit de nulitate relativă.” Or, nu este exclus ca, în virtutea acestei prevederi, care se aplică la alte cazuri de nulitate decât acelea care privesc voința părților și care sunt reglementate expres (viciile de consimțământ, lipsa discernământului ș.a.), nulitatea actului să fie relativă, dar condițiile conversiunii să fie întrunite, întrucât părțile au exprimat o voință valabilă.

7.2. Nulitate totală sau/și nulitate parțială? Cât privește aceste două feluri de nulități, în literatura juridică, atât română cât și străină, există un deplin consens asupra faptului că problema conversiunii se poate ridica doar în cazul actelor sancționate cu nulitate totală. Aceasta deoarece, în cazul nulității parțiale, actul juridic este valabil și eficace, lui fiindu-i amputate doar acele clauze care sunt contrare legii. Or, câtă vreme acest act este valabil și eficient, ne apare ca inutil să se pună problema conversiunii lui.

7.3. Nulitate expresă sau/și nulitate virtuală? Întrucât efectul nulității este același, fără a deosebi după cum este vorba despre nulitate expresă ori despre nulitate virtuală, înseamnă că – sub rezerva aplicării art. 1252 din noul Cod civil – problema conversiunii actului se poate ridica în cazul ambelor feluri de nulități.

8. Conversiunea și calificarea⁴⁵. Conversiunea nu intervine în situația în care părțile dau actului juridic o denumire greșită, care nu corespunde conținutului său și voinței lor reale. În acest caz nu este vorba despre o conversiune ci despre o problemă de interpretare a voinței părților și de calificare a actului juridic potrivit acesteia. Practic, în situația calificării, care nu este condiționată în vreun fel de nulitate, se schimbă doar denumirea actului, întrucât actul juridic care produce efecte este acela pe care părțile l-au voit. Or, în cazul conversiunii actul voit de părți este înlăturat prin constatarea nulității lui și, concomitent cu aceasta, începe să producă efecte un alt act juridic, acceptat implicit de către părți.

9. Caracterul judiciar al conversiunii. Conversiunea actului nul, asemenea nulității însăși, are un caracter judiciar. Aceasta deoarece instanța este aceea care, pe de o parte, dispune nulitatea actului major și, pe de altă parte, constatând că, în speță, sunt întrunite cerințele de valabilitate ale unui alt act juridic - actul minor - dispune eficientizarea acestuia⁴⁶. De aici rezultă, cel puțin, următoarele consecințe.

În primul rând, se subînțelege că actul rezultat din conversiune este și trebuie să fie diferit de acela care este sancționat cu nulitate, diferență care se poate manifesta cât privește forma, efectele, drepturile și obligațiile părților, etc. dar nu cât privește părțile însăși. Desigur însă că în ipoteza în care prin conversiune contractul se transformă în act unilateral, cerința identității privește doar una dintre părți. Este ceea ce, de altfel, s-a subliniat doctrinar pentru ipoteza convertirii aparente a actului de înstrăinare nul în act de revocare a legatului⁴⁷.

În al doilea rând, pentru a fi în prezența conversiunii este necesar ca actul major să fie integral⁴⁸ și efectiv desființat prin constatarea nulității de către instanța de judecată, ceea ce distanțează conversiunea de confirmarea, refacerea și regularizarea actului nul, operațiuni care nici nu implică intervenția instanței, nici nu sunt menite să dea naștere unui act juridic diferit de acela care este sancționat cu nulitate.

În al treilea rând, pe de o parte, noul act se „construiește” din elementele structurale și esențiale ale actului nul, ceea ce restrânge considerabil posibilitatea conversiunii, căci este greu de imaginat în ce anume se va converti un act juridic declarat nul pe motiv că are o cauză ilicită, un obiect ilicit, este rodul unui consimțământ viciat ori provine de la o persoană necapabilă, afară de cazul în care capacitatea cerută pentru valabilitatea actului major este diferită de aceea cerută pentru valabilitatea actului minor. Or, dacă este așa, înseamnă că domeniul în care conversiunea găsește, în principal, aplicare este acela al nulității determinate de nerespectarea formei ori a formalităților actului juridic, sau a unor cerințe speciale privitoare la validitatea acestuia.

În al patrulea rând, actul rezultat din conversiune, actul minor, devine activ (eficient), doar de la momentul în care instanța s-a pronunțat asupra existenței lui. Așa, de exemplu, contractul de vânzare-cumpărare nul pentru lipsa formei prevăzute de lege, devine promisiune bilaterală de vânzare-cumpărare doar din momentul în care instanța constată nulitatea contractului și conferă voinței valabil exprimate a părților valoare de promisiune, la fel cum înscrisul autentic nul devine înscris sub semnătură privată numai din momentul în care instanța constată nulitatea celui dintâi și îl reține, ca atare, pe cel de al doilea. Ca urmare, nu suntem în prezența unei conversiuni în situația în care actul pretins a fi minor produce efecte atât atunci când actul considerat a fi major este valabil cât și atunci când acesta este declarat nul, ca în cazul revocării tacite a legatului prin înstrăinarea bunului. Tot astfel, nu este vorba despre o conversiune atunci când la încheierea unui act juridic părțile convin că, în ipoteza în care acesta va deveni ineficace, se vor produce efectele unui alt act, voit de către părți în subsidiar.

În sfârșit, este subînțeles că pentru a se dispune conversiunea trebuie să se rețină existența unui interes al părților, sau, în alte cuvinte, trebuie ca actul minor să aibă o utilitate practică proprie. Altfel, conversiunea ar rămâne un simplu exercițiu de logică, o ipoteză de școală. Așa, spre pildă: conversiunea contractului de vânzare-cumpărare nul în promisiune sinalagmatică prezintă utilitate din perspectiva posibilității părților de a solicita instanței pronunțarea unei hotărâri judecătorești care să țină loc de contract, atunci când una dintre ele refuză încheierea acestuia⁴⁹; conversiunea înscrisului autentic nul în înscris sub semnătură privată dă posibilitatea realizării probațiunii conform exigențelor art. 1191, al. 1, C. civ., etc. Altfel spus, conversiunea se justifică doar atunci când actul minor rezultat în urma ei este în măsură să permită realizarea scopului (scopurilor) urmărit de părți la încheierea actului major.

10. Voința părților. Cu toate că eficientizarea actului minor este, așa cum am arătat, opera instanței, aceasta nu poate dispune împotriva voinței părților. Ca atare, conversiunea nu va opera dacă din manifestarea de voință a părților (sau a uneia dintre ele), exprimată în scopul încheierii actului juridic, rezultă expres sau

implicit că acestea sunt potrivnice unei eventuale conversiuni a actului. Practic, în lipsa unei opoziții exprese ori a unei opoziții implicite dar neîndoielnice, acceptul părților la conversiune trebuie prezumat, desigur cu valoare de prezumție relativă. Este ceea ce, de altfel, rezultă implicit și din art. 1260 (2) din noul Cod civil, care prevede că nu va opera conversiunea dacă intenția de excludere a ei „reiese, în chip neîndoielnic, din scopurile urmărite de părți la data încheierii contractului”. O opoziție la conversiune se va putea manifesta desigur și cu ocazia soluționării acțiunii privind nulitatea actului, cu precizarea că opoziția uneia dintre părți nu va fi suficientă decât în condițiile în care ea va reuși să combată prezumția amintită.

11. Observație concluzivă. În debutul considerațiilor noastre asupra conversiunii am arătat că literatura juridică o califică, după caz, ca fiind un principiu, o regulă sau o excepție. Pe parcursul expunerii ne-am depărtat de aceste calificări, preferând să vorbim despre un „procedeu” sau despre o „tehnică”, așa cum, mai realist, este considerată conversiunea în literatura juridică străină. Totodată, am încercat, prin exemplele examinate, să învederăm faptul că, în cazul conversiunii, nu putem să vorbim despre o transformare propriu-zisă a actului juridic nul. Aceasta deoarece actul juridic nul rămâne în continuare lipsit de eficacitate și în consecință înlăturat, făcându-se loc astfel unui alt act juridic care emerge din cel declarat nul. Ca atare, ceea ce ocazionalizează emergența celui de al doilea act este tocmai nulitatea celui dintâi. Așa fiind, nu pare deloc exagerat dacă spunem că declararea (constatarea) nulității unui act juridic poate, uneori, să aibă drept consecință conversiunea aceluși act. De altfel, această realitate pare să fi ocazionat și poziția mai fermă a autorilor care susțin că „sanctiunea cea mai potrivită cu lipsa unei mențiuni obligatorii destinată să protejeze una dintre părți este cu siguranță conversiunea.”⁵⁰

* **Ionel REGHINI**, conferențiar, Facultatea de Drept, UBB Cluj-Napoca, ireghini@law.ubbcluj.ro.

¹ Cuvântul conversiune este susceptibil de multiple înțelesuri, atât cu semnificație juridică cât și fără o astfel de semnificație. Pentru enumerarea acestora, a se vedea I. Dogaru (coordonator), *Drept civil. Idei producătoare de efecte juridice*, Ed. „ALL BECK”, București 2002, p. 277-279.

² Exemplul pare să ridice mai degrabă o problemă de calificare a contractului, în raport de întinderea obligației întreținătorului, decât una de conversiune. Pentru delimitarea contractului de întreținere față de donația cu sarcini, a se vedea D. Chirică, *Drept civil. Contracte speciale*, Ed. „LUMINA LEX”, București, 1997, p. 126.

³ M. Mureșan, *Dicționar de drept civil*, Ed. „Cordial Lex”, Cluj-Napoca, 2009, p. 206.

⁴ Teoria conversiunii a fost, de fapt, elaborată de doctrina germană din secolul XIX și apoi consacrată în art. 140 B.G.B. În acest sens, a se vedea P. Lipinski, *La conversion des actes juridiques*, în *Revue de la recherche juridique*, nr. 3/2002, p. 1169.

- ⁵ A se vedea Fr. Terré, Ph. Simler, Yv. Lequette, *Droit civil. Les obligations*, Dalloz, 2002, p. 416. Sintagma „conversiune prin reducere” este uneori folosită și în doctrina noastră. În acest sens, a se vedea I. Dogaru, *op. cit. passim*. Pe de altă parte, denumirea „conversiune prin reducere” a fost contestată în literatura franceză, apreciindu-se că este nefericită, întrucât că în cazul conversiunii nu poate fi vorba despre o reducere în sensul veritabil al cuvântului. Mai mult chiar, o seamă de autori au manifestat o ostilitate față de conversiune, considerând-o: fie o tehnică eronată și inutilă, fie o formă de nulitate parțială, fie o simplă operațiune de calificare ori de descalificare a actului juridic (a se vedea, de exemplu, C. Larroumet, *Droit civil, Les obligations. Le contrat*, ECONOMICA, Paris, 2003, p. 587; P. Lipinski, *op. cit.*, p.1170, 1176 și notele 75-79).
- ⁶ Pentru aceste denumiri, a se vedea P. Lipinski, *op. cit.*, *passim*.
- ⁷ Ph. Simler, citat după Fr. Terré, Ph. Simler, Yv. Lequette, *op. cit.*, p. 416, nota 7.
- ⁸ Am preluat denumirile „act major” și „act minor”, întrucât, pe de o parte, sunt sugestive, și, pe de altă parte, facilitează exprimarea.
- ⁹ De altfel, sesizând această realitate, autorii preferă să vorbească, de regulă, despre o înlocuire a actului și nu despre o transformare a acestuia.
- ¹⁰ Vânzarea desăvârșită, spre pildă, face inutile efectele unei promisiuni de vânzare.
- ¹¹ Nu vom insista asupra detaliilor specifice unei analize a acestor cazuri, deoarece în contextul demersului nostru ele nu prezintă interes.
- ¹² În esență, este vorba despre transformarea unui contract de arendă într-un contract de locațiune.
- ¹³ A se vedea Fr. Terré; Ph. Simler, Yv. Lequette, *op. cit.*, p. 416.
- ¹⁴ A se vedea P. Lipinski, *op. cit.*, p. 1167 și 1170.
- ¹⁵ *Idem*, p. 1167.
- ¹⁶ În Noul Cod civil se înlătură această inadvertență întrucât în art. 920 se reglementează „intervertirea precarității în posesie”.
- ¹⁷ În cele din urmă și efectul prescripției extinctive se materializează într-o conversiune. Așa de exemplu, în cazul în care se prescrie dreptul la acțiunea în realizarea unui drept subiectiv, obligația corespunzătoare acestuia se transformă din obligație perfectă în obligație imperfectă (naturală). De altfel, prescripția extinctivă a și fost calificată, uneori, ca fiind un mod de transformare a obligațiilor.
- ¹⁸ Izolat, cel puțin după știința noastră, în literatura juridică franceză s-a încercat o argumentare a ideii că ar fi posibilă și o conversiune a actelor devenite ineficace ca urmare a caducității ori a rezoluțiunii, cauze de ineficacitate care, spre deosebire de nulitate, survin în etapa executării actului juridic și nu în aceea a formării lui. A se vedea P. Lipinski, *op. cit.*, p. 1176-1182.
- ¹⁹ Cuvântul conversiune nu se regăsește în niciunul din textele actualului Cod civil.
- ²⁰ Este vorba, în special, de Codul civil german și Codul civil italian. Astfel, în art. 140 din Codul civil german se prevede: „Când un act juridic nu îndeplinește condițiile cerute de un alt act juridic, acesta din urmă este valabil dacă se poate considera (admite) că, nulitatea fiind cunoscută, această validitate ar fi fost dorită (acceptată); iar în Codul civil italian, la art. 140, se prevede: „Contractul nu poate produce efectele unui contract diferit, ale cărui condiții de fond și de formă le conține, dacă în considerarea scopului urmărit de părți, se poate aprecia că ele l-au fi voit dacă aveau cunoștința despre nulitate.”

- ²¹ Noul Cod civil conține o dispoziție asemănătoare la art. 1268 (3), unde se prevede că „Clauzele se interpretează în sensul că pot produce efecte, iar nu în acela în care nu ar putea produce niciunul.”
- ²² În literatura noastră de specialitate admisibilitatea conversiunii a mai fost justificată și prin aceea că „Nulitatea este îndreptată împotriva efectelor – și *numai* împotriva efectelor – ce contravin scopului dispoziției legale încălcate. Dacă, așadar, efectele unui act juridic nu s-ar realiza în efecte (ale unui alt act juridic) ce nu ar contrazice scopul nici unei dispoziții legale, nimic nu s-ar opune, ..., ca unor atare efecte să li se recunoască, pe deplin valabilitatea (sau eficacitatea)” (Tr. Ionașcu, E. A. Barasch, *Nulitatea actului juridic civil*, în *Tratat de drept civil. Vol I. Partea generală*, Ed. Academiei, București, 1967, p. 384); sau prin aceea că „manifestarea de voință cuprinsă într-un act juridic câtă a avea - în limitele legii – eficacitatea maximă posibilă pentru realizarea scopului practic urmărit de parte părți.” (D. Cosma, *Teoria generală a actului juridic civil*, Ed. Științifică, București 1969, p. 339-340).
- ²³ Doctrinar este răspândită opinia potrivit căreia prin sintagma „act juridic” se desemnează atât înscrisul doveditor al operațiunii juridice (*instrumentum*) cât și operațiunea juridică însăși (*negotium*). După părerea noastră este o opinie care nu găsește un suport suficient în textele Codului civil. Aceasta deoarece atunci când este vorba despre înscrisul doveditor în aceste texte se folosește cuvântul „act” și nu sintagma act juridic, rezervată de legiuitor pentru desemnarea operațiunii juridice. În acest sens pot fi invocate, spre pildă, prevederile art.:1171, 1172, 1174, 1176, 1179, 1180 ș.a. Izolat însă (de ex. în art. 969 C. civ.), legiuitorul a folosit cuvântul „act” pentru a desemna actul juridic și nu înscrisul doveditor.
- ²⁴ Este, de exemplu, cazul contractului prin care se constituie o garanție reală, potrivit art. 14 (2) Titlul VI din Legea nr. 99/1999. Pentru o altă situație de excepție, a se vedea *infra* nota nr. 32.
- ²⁵ M. Eliescu, *Moștenirea și devoluțiunea ei*, Ed. Academiei, București, 1966, p. 246. În același sens, D. Chirică, *Drept civil. Succesiuni și Testamente*, Ed. Rosetti, București, 2003, p.185 și 207, cu precizarea că acest autor face referire expresă doar la testamentul mistic. Această opinie majoritară este contestată de unii autori, care apreciază că nu putem vorbi despre o conversiune veritabilă în următoarele cazuri: cazul testamentului autentic nul ca formă, dar valabil ca testament olograf, sau în cazul unui înscris autentic nul dar valabil ca înscris sub semnătură privată ori înscrisul sub semnătură privată nevalid, dar valabil ca început de dovadă scrisă (a se vedea O. Ungureanu, *Drept civil. Introducere*, Ed. C.H. Beck, București, 2007, p. 256).
- ²⁶ Trib. Supr., sec. civ., dec. nr 2259 din 13 decembrie 1977, în C.D./1977, p. 89.
- ²⁷ Pentru detalii cu privire la testamentul internațional și Convenția de la Washington din 1973 privitoare la Legea uniformă asupra formei testamentului internațional, a se vedea, D. Chirică, *Drept civil. Succesiuni și testamente*, Ed. Rosetti, București, 2003, p. 209-212.
- ²⁸ Cu privire la echipolența formei actelor juridice, a se vedea P. Vasilescu, în I. Reghini, P. Vasilescu, Ș. Diaconescu, *Introducere în dreptul civil*, Ed. „Sfera” Cluj-Napoca, 2008, p. 486-487.
- ²⁹ Doctrinar a mai fost semnalat și cazul conversiunii înscrisului sub semnătură privată, anulabil pentru lipsa multiplului exemplar ori a mențiunii “bun și aprobat”, în început de dovadă scrisă. În acest sens, a se vedea I. Dogaru, *op. cit.*, p. 354.

- ³⁰ Pentru aceasta, a se vedea D. Chirică, *Tratat de drept civil. Contracte speciale. Vol. I. Vânzarea și schimbul*, Ed. C.H. Beck, București, 2008, p. 174-176.
- ³¹ Doctrina noastră este aproape unanimă în sensul că valabilitatea promisiunii sinalagmatice de vânzare-cumpărare nu este condiționată de forma autentică prevăzută de lege pentru vânzarea propriu-zisă. Pentru opinia contrară și argumentele aduse în sprijinul ei, a se vedea D. Chirică, *Condițiile de validitate și efectele promisiunii sinalagmatice de vânzare-cumpărare*, în S.U.B.B. nr. 2/2001, p. 24-25; D. Chirică, *Tratat de drept civil, op. cit.*, p. 183-185.
- ³² Conversiunea formală se poate asocia uneori cu cea substanțială, îngăduind-o pe aceasta din urmă. Spre pildă, în cazul aflat în discuție, atunci când contractul de vânzare-cumpărare s-a încheiat în formă autentică, însă înscrisul autentic este nul datorită unor vicii care țin de autentificare, suntem în prezența unei duble conversiuni: aceea a înscrisului autentic în înscris sub semnătură privată și aceea a contractului în antecontract.
- ³³ A se vedea, J. Goicovici, *Formarea progresivă a contractului*, Ed. Wolters Kluwer, România, 2009, p. 19.
- ³⁴ Nu este exclus ca perfectarea vânzării să fie supusă și altor condiționări (obținerea unor autorizări prealabile, îndeplinirea formalităților de preempțiune, etc.) Însă, pe de o parte, acestea nu prezintă interes din punct de vedere al valabilității promisiunii de vânzare, pe de altă parte, am avut în vedere ipoteza cea mai simplă, aceea în care valabilitatea vinderii este condiționată doar de forma autentică.
- ³⁵ Pentru detalii, a se vedea J. Goicovici, *op. cit.*, p. 90-91.
- ³⁶ *Idem*, p. 91.
- ³⁷ A se vedea, de exemplu, O. Căpățână, *Nulitatea actului juridic civil*, în *Tratat de drept civil. vol. I. Partea generală*, ed. Academiei, București, 1969, p.238; Gh. Beleiu, *op. cit.*, p. 219; O. Ungureanu, *op. cit.*, p. 256; I. Dogaru, *op. cit.*, p. 292; E. Lupan, I. Sabău-Pop, *Tratat de drept civil. Vol. I. Partea generală*, Ed. C.H. Beck, București, 2006, p. 201.
- ³⁸ A se vedea, în acest sens, D. Cosma, *op.cit.*, p. 338-339; și mai recent L. Pop, *Tratat de drept civil. Obligațiile*, vol. II, *Contractul*, Ed. „Universul Juridic”, București, 2009, p. 482-483.
- ³⁹ A se vedea, D. Chirică, *Drept civil. Succesiuni și testamente, op. cit.*, p. 242-243, 398-399 și notele aferente.
- ⁴⁰ Tot astfel, de exemplu, constituirea unei ipoteci convenționale pentru a garanta o creanță existentă înseamnă și o recunoaștere a dreptului a cărui acțiune se prescrie cu valoare de act întreruptiv de prescripție. Acest act va fi valabil și atunci când actul de constituire a ipotecii va fi nul pentru lipsa formei prevăzute de lege.
- ⁴¹ A se vedea, D. Cosma, *op. cit.*, p.339; L. Pop, *op. cit.* p. 483.
- ⁴² Este, de altfel, soluția adoptată și de o parte a literaturii juridice străine. A se vedea, P. Lipinski, *op. cit.*, p. 1174-1175. Autorul își susține opinia și prin faptul existenței unor formalități care, deși condiționează valabilitatea actului juridic, sunt menite să ocrotească interesul uneia dintre părți și, ca atare, nerespectarea lor se sancționează cu nulitate relativă.
- ⁴³ A se vedea T. R. Popescu, *Tratat de dreptul familiei*, Ed. Didactică și pedagogică, București, 1965, p. 209, nota 2.

⁴⁴ A se vedea I. Dogaru, *op. cit.*, p. 292, nota 2. , unde se apreciază că „actul de înstrăinare sau grevare nul, prin conversiune, valorează (poate fi calificat) contract de promisiune de vânzare, cu obligația soțului de a obține consimțământul celuilalt soț.”

⁴⁵ Distincția este necesară întrucât, așa cum am arătat, uneori, conversiunea este privită ca fiind o simplă problemă de calificare ori decalificare. Nu am considerat însă că este necesară o distincție între conversiune și novație, deși uneori ea se face, pentru simplul motiv că novația nu numai că nu este condiționată de nulitatea vreunui act, dar este chiar exclusă în cazul obligațiilor rezultate dintr-un act sancționat cu nulitate absolută.

⁴⁶ Nu este exclus ca legea să prevadă în mod expres conversiunea pentru ipoteza nulității unui anumit act juridic, ceea ce ar face ca actul minor să se nască de drept, ca urmare a constatării nulității. De această dată, intervenția instanței va fi necesară numai dacă părțile (sau una dintre ele) vor contesta că au exprimat o voință valabilă.

⁴⁷ A se vedea Gh. Beleiu, A. Pop, *Curs de drept civil. Partea generală*, Universitatea din București, 1973, p. 470.

⁴⁸ Așa cum am arătat, nulitatea trebuie să fie totală fiindcă nulitatea parțială este, practic, incompatibilă cu conversiunea.

⁴⁹ Este ceea ce se prevede în art. 5 (2) din TitluX al Legii nr. 247/2005.

⁵⁰ Ph. Malaurie, L. Aynes, citați după P. Lipinki, *op. cit.*, p. 1175, nota 70.